

A VALLÁSI ÜZENET ZENEI ÁBRÁZOLÁSA

GÁRDONYI ZOLTÁN *HÁROM NAGYHETI KÉP* CÍMŰ MŰVÉBEN¹

Dr. habil. COCA GABRIELA – egyetemi docens
Babeş-Bolyai Tudományegyetem – Kolozsvár
Református Tanárképző és Zeneművészeti Kar

Gárdonyi Zoltán (1906-1986) *Három Nagyheti Kép* című művét 1966-ban komponálta. Ekkor professzora volt a budapesti *Liszt Ferenc Zeneakadémiának*. A művet orgonára és vonóseggyüttesre írta (1. hegedű, 2. hegedű, brácsa, cselló, nagybőgő). Három tételes mű, ahogyan a címe is elárulja, *Három Nagyheti Kép*.²

Gárdonyi Zoltán mélyen vallásos lelkületű ember volt és teljes szívvel átérezte a nagyhét szellemi töltetét, amikor jelen művét komponálta. A mű bemutató előadása még abban az évben megvolt, Budapesten, a Kelenföldi Református Templomban, a nagypénteki istentiszteleten. Az akkor 20 éves fia, Gárdonyi Zsolt játszotta az orgonaszólamát.

1. példa



3

Negyven évvel később, Szegeden is bemutatták a művet egy virágvasárnapi istentiszteleten.

Az első kép (tétel) címe „*Olajfák hegye*” megírásában a következő bibliai idézet inspirálta: „*És dicséretet énekelvén, kimenének az olajfák hegyére*” (Máté evangéliuma, 26. rész, 30. verse), melyet a zeneszerző be is írt a kéziratába. A zene dallami lényegét a Református énekeskönyv 148. zsoltárának egyik 17. századi feldolgozása képezi, amely az akkori énekeskönyv 278. dicsérete, melynek címe: „*Dicsőült helyeken, mennyei paradicsomban*”.

¹ Jelen dolgozat megírását a Magyar Tudományos Akadémia *Domus Hungarika* pályázat által, kutatási ösztöndíjjal támogatta. Szerződésszám: 1934/13/2021/HTMT.

² „A nagyhét virágvasárnapkal kezdődik, ez a húsvétra való felkészülés legintenzívebb szakasza, hiszen Jézus szenvedése, halála s feltámadása egyre közelebb van.” In [A nagyhét legfontosabb szokásai - Netfolk: népművészet, hagyományok \(blog.hu\)](#)

³ [kelenföldi evangélikus templom - Bing images](#)

2. példa

196 Zsolt 148
szöveg: Diószegi S., Debrecen, 1806 | dallam: Debrecen, 1774

1. Di - cső - ült he - lye - ken,
A - kik vi - ga - doz - tok
meny - nye - i pa - ra - di - csom - ban,
vég - he - tet - len bol - dog - ság - ban,
Szent és ár - tat - lan ál - la - pot - ban,
Az Úr ne - vét szép é - nek - szó - ban,
Ma - gasz - tal - já - tok vi - gas - ság - ban!

4

A zeneszerző e dicséretnek a dallamát G-dúr-ba transzponálja, és az 1. képet (tételt) G-dúr-ban komponálja meg. Az 1. tétel folyamán a vonósok szólama folyamatosan váltakozik az orgona szólamával. Ez a párbeszéd szinte a tétel végéig tart. A két „szereplő” csak a tétel zárását megelőző öt ütemben játszik együtt, a 64-69. ütemek között.

3. példa

1. strófa

2. strófa

Bev. A átv. A átv. B átv. Av1 átv. Av2 átv. Bv1 toldás Codetta
5.ü. 10. 14. 19. V 23. 36. 41. 43. 48. 50. V 61. V 64. 69. 71.

Vonósok	4	4	4	5	5	11	5	1
Orgona	5	5	13	2	2	3	5	2

A fenti táblázat ábrázolja a szegmentumok ütemterjedelmét. Láthatóan, a kvadrát, 4 és 2 ütemes szegmentumok váltakoznak a páratlan ütemtartamú szegmentumokkal, úgy mint 3, 5, 11, 13. Túlnyomó részt, a szegmentumok között vannak összekötő akkordok (lásd a táblázat vastagított vonalait). 11 összekötő akkordból 10 = G-dúr (!) és 1 = D-dúr. Három esetben a szegmentumok között nincs összekötő akkord (lásd a táblázat hullámos vonalait). Az összekötő akkordok azonossága G-dúr akkordként nem teszi viszont monotonná a harmonizálást. A szerző, e tétel mindegyik motívumát színezi kromatikával, többnyire kromatikus alsó váltóhangokkal, de számos átvezetőhang és alsó, valamint felső késleltetés is található.

⁴ [Digitális Református Énekeskönyv - Református Énekeskönyv \(reformatus.hu\)](http://reformatus.hu). A mostani Református Énekeskönyvben ennek a dicséretnek a száma a 196. A további verseket nem tüntettük fel.

4. példa (1 - 4. ü.)

Zoltán Gárdonyi
(1906-1986)

Andante con moto

A zeneszerző, a kromatikus díszítő hangok által annyira színessé teszi a hangzást, hogy bizonyos szegmentumokat nem igazán könnyű feladat elemezni. Gondolok itt többek között, a Bv1 formarész egyes ütemeire:

5. példa (52 – 55. ü.)

A 4. példa cselló szólama, majd az 5. példa 2. hegedű, brácsa és cselló szólama illusztratív programatizmussal ábrázolja a „vonuló” nyolcadok által a mozgást: „*kimenének az olajfák hegyére*” - mondja a szöveg – ez tipikusan barokk megoldás, mellyel már J. S. Bach zenéjében is találkozunk.

A 34. ütemig tart az **1. strófa**. Ebben, az orgona manuáljának a felső szólama intonálja a dicséret dallamát, zenekari közjátékokkal. BAR formában van megkomponálva (A A B avagy Stollen, Stollen, Abgesang). Sémája így néz ki:

6. példa

1. Strófa

Stollen		Stollen		Abgesang		
Bevezető	A	átvezető	A	átvezető	B	átv.
(1-5.ü.)	(5-10.ü.)	(10-14.ü.)	(14-19.ü.)	(19-23.ü.)	(23-34.ü.)	(34-35.ü.)
4ü.	+ 5ü.	+	4ü. + 5ü.	+	4ü. + 12ü.	+ 2ü.
G-dúr _____		G-dúr _____		D-dúr DGeGeDGea G_____		

A második Stollen átvezetője ugyanaz, mint az első Stollen bevezetője. Hangnemileg, a két kezdő formarész stabil G-dúr, míg a B (Abgesang) formarészben a szerző D-dúrba modulál, majd dús kromatikával 9 modulációt létesít 12 ütem alatt, a következő hangnemekbe: D-dúr → G-dúr → e-moll → G-dúr → e-moll → D-dúr → G-dúr → e-moll → a-moll → G-dúr. A 32-35. ütemek, avagy az 1. strófa záró ütemei, és az átvezető a 2. strófába hozzák meg újra a hangnemi stabilitást G-dúrban.

A **2. strófa** a 36. ütemben kezdődik. Ebben a vonósok intonálják a dicséret dallamát, az Av1 szegmentumban a mélyvonósok: cselló és nagybőgő, az Av2 szegmentumban pedig az 1. hegedű. A két formarész között egy 2 ütemes átvezető van, 1+1 szekvencia, melyet az orgona játszik. Az Av2 és Bv1 formarészek között is egy 2 ütemes átvezető van, melyet szintén az orgona játszik szekvenciákban és egy kisszext kánonban.

A 2. strófa sémája:

Stollen	Stollen	Abgesang	Codetta
Av1 átvezető	Av2 átvezető	Bv1 toldás	
(36–41.ü.) (41-42.ü.)	(43-48.ü.) (48-49.ü.)	(50-60.ü.) (61-69.ü.)	(68-71.ü.)
5ü. + 2ü.	+ 5ü. + 2ü.	+ 11ü. + 3+5ü.	+ 4ü. (1 ütem átfedéssel)
G-dúr_____	G-dúr_____ D-dúr	DGFghGcgeaDG - GCgG	G-dúr_____

A Bv1 formarész (Abgesang) az 50. ütemben veszi kezdetét és keretében az 1. hegedű folytatja a dicséret dallamának intonációját, a többi vonós hangszer pedig ellenpontozza.

7. példa (48-51.ü.)

Az 1. strófához hasonlóan a Bv1 formarész kétszeres méretű az Av formarészekhez képest. Hét ütemes toldással folytatja a zeneszerző a B formarészt, mely két szakaszból áll, 3+5 ütem, 1 ütem átfedéssel a Codetta kezdő ütemével. A toldás első szakaszában az orgona játszik és a manuál felső szólamában intonálja a dicséret dallamát, míg a második szakaszban az orgona kísérő

szerepet vállal, és a dicséret záró motívumát, frázissá augmentálva, unisonoban játszik a vonósok. A nagybőgő egy ütem eltolódással játssza a motívum fejét (lásd a 65. ütemet).

8. példa (64-67. ü.)

Négy ütem Codettával zárja a szerző ezt az első képet, melyben kitartott G akkord alapon az orgona manuál jobb kézben játssza a mozgást ábrázoló motívumot a H2-ig emelve a záró hangját (a motívum legmagasabb pontja a műben).

9. példa

A tétel folyamán, harmoniai szempontból érdekes megoldásokkal találkozunk, mint például distancia elvű jelenségekkel. Így a 48-49. ütemek közötti átvezető orgona szólama:

10. példa

k6 -4 t4 N6 N6 t4	t4 N6 k6 -4 t4 N6 k6 t4	N6
-------------------	-------------------------	----

Ezen kívül, számos szeptim és nóna akkorddal színezi a zeneszerző e kép harmóniavilágát, számos kromatikus elemmel találkozunk és sok esetben használja az akkordok szext megfordítását.

Modulációit közeli, 1. és 2. fokú rokon hangnemekhez létesíti.

A mozgást illusztráló egyenletes nyolcad pulzus, hangszerről-hangszerre átvéve szinte végig szövi az egész tételt, melynek tempója egyenletes *Andante con moto*, és metruma 2/2.

Dinamikája az A formarészekben *forte*, míg a B formarészekben *mf*. A záró toldás második szakasza, az 53. ütemtől, valamint a Codetta még jobban megemeli a dinamikát *ff*-ra, mintegy megérkezésként az olajfák hegyének tetejére.

*

A második kép (tétel) címe „Getsemáné” és megírásában a zeneszerzőt a következő bibliai idézet inspirálta: „És ő megsebesítettett bűneinkért, megrontatott a mi vétkeinkért...” (Ésaiás könyve, 53. rész, 5. versének kezdete).

A zene dallami lényegét az Evangélikus énekeskönyv „Ó drága Jézus, vajon mit vétettél” passió-dallama képezi:

11. példa - 198 - Ó, drága Jézus⁵

J. Crüger 1598-1662



E dallamot, mely az énekeskönyvben f-mollban van, a zeneszerző e-mollba transzponálja. Amint az 1. képet az egyenletes nyolcad menet szötte át, ezt a tételt a gyászinduló pontozott, vagy tizenhatod szünettel szétszaggatott ritmikája szövi át szinte elejétől a végéig.

12. példa (2. kép, 1-4.ü.)

⁵ [Evangélikus Énekeskönyv - 198. ének: Ó, drága Jézus \(lutheran.hu\)](http://lutheran.hu)

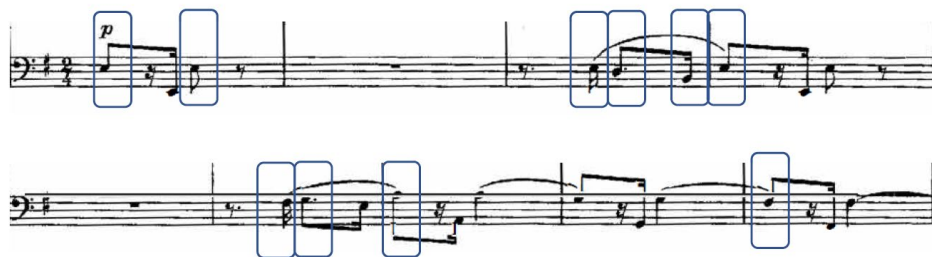
A 2. tétel formai képlete a következő:

A	átvezető	Av1	átvezető	Av2	Av3	átvezető	Av4	Codetta
1-10.ü.	10-14.ü.	15-24.ü.	24-29.ü.	29-41.ü.	41-49.ü.	50-55.ü.	55-66.ü.	66-72.ü.
10 ü.	4 ü.	9 ü.	5 ü.	12 ü.	9 ü.	5 ü.	12 ü.	6 ü.
e-moll D F fisz	e-moll h g	fisz d C a e G	a d fisz G	G g d C g a e C G C	h disz e C d H	A a c C	e a D e_____	e_____

Formailag a tétel variáció, melynek fő részei 9, 10, 12 ütemes szegmentumok, a fő részek közötti átvezetők pedig 4-5 ütemesek. Két formarész között nincs átvezető, és ez az Av2 és Av3, viszont a többi formarészt a zeneszerző átvezetőkkel kapcsolja össze. A tétel egy 6 ütemes Codettával zár.

A fő részekben a passió dallama az orgona mély és sötét regisztereiben szétszaggatva található:

13. példa (2. kép, 1-10. ütemek – orgona pedál)



A szétszaggatott dallamot a vonósok kísérik a gyászinduló motívumával, alternatív diatonikus és kromatikus akkordokban. A fő formarészek dinamikája mindig *piano* és a végén rövid, erőteljes *forte*-ba fokozódik.

Az átvezető részek lépcsőzetes szekvenciák, melyek a következő motívumot dolgozzák fel. Jellemző a motívum dallamrajzára a fordított kromatika, avagy a visszavont alteráció:

14. példa (2. kép, 10-15. ü.)

A motívumok tükör megfordításban is megjelennek, fordított sorrendben, a brácsától a 2. hegedű veszi át, majd az 1. hegedű (lásd a 24-29. ütemeket). Tört dallamukkal, fordított kromatikájukkal furcsa színjátékot keltenek és különös hatást. Ehhez minden esetben hozzájárul az átvezető szegmentumokra jellemző *forte* dinamika is. Az átvezető részeket az orgona összesíti, mintegy végkövetkeztetésként az 50-55. ütemekben. Az oktávot lehajló dallam *forte*-ból *piano*-ba csökken.

15. példa (2. kép, 50-55. ü.)



Sok a moduláció ebben a tételben. Csak a kezdő 6 ütem és a záró 15 ütem van stabil emollban. Ezek az ütemek kívül, minden szegmentum, legyen az fő formarész, vagy átvezető rész, bővelkedik modulációkban. Konkrétan, 72 ütemből 21 stabil tonálisan, 51 pedig a zaklatottság érzését kelti. Hozzájárul ehhez az érzéshez a fordított kromatika és a non-oktaviáns dallamalkotás, valamint az akkordelemek módosítása kromatizálás által.

A Codetta ütemeiben az orgona emelkedő akkordjai különös *vibrato* hatást váltanak ki, a zeneszerző által a kottába írt +*Tremulant* utasítása nyomán.

16. példa (2. kép, 65-72. ütem)⁶



A tétel tempója stabil Grave, metruma 2/4.

*

A harmadik kép (tétel) címe „*Golgotha*”. Megírásában a zeneszerzőt Lukács Evangéliumának 23. részéből a 44-45. versek inspirálták, melyek így szólnak: „44. *Vala pedig mintegy hat óra, és sötétség lőn az egész tartományban mind kilencz órakerig.* 45. *És meghomályosodék a nap és a templom kárpítja középen ketté hasada.*” A zenei tétel utolsó (Cv1)

⁶ „*Tremulant*. Angolról fordítva – A tremuláns egy olyan eszköz, amely egy csőszerven található, és amely egy vagy több osztás csövének szélellátását változtatja. Ez amplitúdójuk és hangmagasságuk ingadozását eredményezi, tremolo és vibrato hatást váltva ki. Egy nagy szervnek több remegője lehet, amelynek a csövek különböző sorait érintik” (forrás: [Tremulant - Wikipedia](https://en.wikipedia.org/wiki/Tremulant)).

formarészének hangulatától motiválva, hozzá tenném a 46. verset is: „46. És kiáltván Jézus nagy szóval, monda: Atyám, a te kezeidbe **teszem le** az én lelkemet. És ezeket mondván, meghala”.⁷

Zeneileg, e tételben a szerző a Református Énekeskönyv 339. dicséretét dolgozza fel: „Jézus, Istennek Báránya”.

17. példa⁸

497 szöveg és dallam: M. Grodzki, Königsberg, 1559
fordítás: Dunántúli evangélikus énekeskönyv, 1911

1. Jé - zus, Is - ten - nek Bá - rá - nya,
Kín - ja - i - dat ég s föld szán - ja.
A nap, a nap sö - tét - té vál - to - zik,
A föld, a föld reng és in - ga - do - zik.

A zeneszerző e lengyel dallamot g-moll-ba transzponálja – amely a 3. kép (tétel) kezdő hangneme.

A tétel formai sémája:

A	B	toldás	Av1	Bv1	átv.	Av2	átv.	C	Cv1	toldás	Coda
1-12.ü.	13-28.	29-34.	35-44.	45-52.	53-54.	55-64.	64.	65-72.	73-82.	83-89.	88-97.
12ü.	16ü.	6ü.	10ü.	8ü.	2ü.	10ü.	1ü.	8ü.	10ü.	7ü.	10ü.
g d g fisz g d B d/g g	g B Esz Asz g B Esz g	g	B F B g F b f b f b B desz Desz a esz asz	Asz gesz f b esz Asz b Gesz b f d	d	g d C F d	d	g fisz Asz B g d g	g a fisz Asz b Asz g	G	G (E) G (E) G

A 3. kép egy sajátos rondó formában alakul, melynek részei variált változatokban is visszatérnek. A formarészek méretei rugalmasak, a fő részek 8, 10, 12, 16 ütemesek. Az olykor megjelenő toldások és átvezetések rövidebbek, 1 ütemtől legfeljebb 7 ütemig terjednek.

Az A formarészben a dicséret dallama az 1. hegedűnél jelenik meg szétszaggatva, valamint az orgona hullámzó tizenhatodjainak 1-2. ütemrészén:

⁷ Szent Biblia, azaz Istennek Ó és Új Testamentomában foglaltatott egész Szent Írás. Magyar nyelvre fordította Károli Gáspár. Printed and bound in Great Britain by Courier International Ltd, Tiptree, Essex, Great Britain.

⁸ [Digitális Református Énekeskönyv - Református Énekeskönyv \(reformatus.hu\)](http://reformatus.enekeskonyv.hu). A jelenlegi kötetben a dicséret 497.-ként szerepel.

18. példa – 3. kép, 1-4.ü.

Míg a vonósok *piano*-ban *pizzicato*-val játszik a dicséret dallamát, addig az orgona tizenhatodjai *poco forfè*-ban hullámszanak a manuálon, egy hosszan kitartott G orgonapont fölött. Az egész zenei történésnek az *Agitato* tempo is meghatározza a zaklatott légkörét. A kezdő ütemek erősen modulatórikusak is, az antecedens frázis 7 modulációt tartalmaz (lásd a formai séma táblázatában a hangnemeket). Ezek g-moll 1. és 2. fokú rokon hangnemei, túlnyomórészt moll hangnemek. A tripódikus zenei periódus mediáns frázisa már csak két hangnemet tartalmaz (d-moll, g-moll), avagy egyetlen modulációt, míg a konsekvens frázis tonálisan stabil g-moll-ban.

A 13. ütemtől a B formarészben megváltozik úgy a vonósok faktúrája, mint pedig az orgonajáték. Megszakad a G pedál, és az orgona trillaszerű játékra vált, sorozatban szűkített oktávokat szólaltatván meg, míg a vonósok ingamozgást és tetracord-okat valamint tetraton-okat játszanak. A dicséret dallamának 3. sora az 1. hegedűnél jelenik meg szétszaggatva.

19. példa – 3. kép, 13-16. ü.

A B formarészben a hangnemek szélesebben terülnek szét, és itt a zeneszerző, a g-moll 1-2. fokú rokon hangnemei mellett már egy ütem erejéig leereszkedik Asz-dúr-ba (lásd a 17. ütemet).

Egy 6 ütemes toldás vezet félkromatikus ívelő tizenhatod menetekkel és kitartott orgonapontokkal a következő, Av1 formarész felé. A brácsa és a cselló tizenhatodokban ismételt *forte* hangjainak, valamint a nagybőgő negyedhang *forte pizzicato*-inak leple alatt, mely félelmetes hatást kelt, az orgona manuálja folytatja a toldás utolsó két ütemének tizenhatod játékát, kromatikus váltohangokkal, kvártokkal és szekund ütközésekkel okozva disszonanciákat. A dicséret dallamát az orgonapedál szólaltatja meg negyedhangokban, nyomatékos *forte*-ban.

20. példa – 3. kép, 35-39. ü.

The musical score for measures 35-39 is presented in a system of staves. The instruments are: 1. VI. (Violin I), 2. VI. (Violin II), Vla. (Viola), Vc. (Violoncello), Kb. (Kontrabass), and Org. (Organ). The Organ part is divided into a manual and a pedal. The manual part features a complex melodic line with many chromatic and intervallic leaps. The pedal part consists of a series of quarter notes, each circled, indicating a sustained, rhythmic accompaniment. The score includes various musical notations such as *arco*, *f*, *pizz.*, and *f* to indicate articulation and dynamics.

Ebben a formarészben a zeneszerző nagyon sűrű hangnemi ugrásokat létesít, sok a moduláció, 10 ütem terjedelme alatt 15 hangnemet cserél. Itt is túlnyomórészt moll hangnemekben komponál és leereszkedik olyan mélységekbe mint: b-moll, desz-moll, asz-moll.

A Bv1 formarészben az orgona manuálja folytatja az előző formarész hullámzó tizenhatod meneteit, míg a mélyvonósok kitartott hangokkal játszá a dicséret harmadik sorának hangjait, majd pedig *pizzicato* negyedhangokkal kísérik az orgona pedáljában is megszólaló dicséret dallam 3. sorának folytatását.

21. példa – 3. kép, 45-48. ü.

Nagyon sötét hangnemi színekkel ábrázolja a zeneszerző ezt a formarészt, sőt kimegy a kvintkórról is, és olyan hangnemekbe modulál mint: gesz-moll (!), majd Gesz-dúr, b-moll. Az Av1 formarész mellett ez a formarész a legsűrűltabb hangnemileg. Nyolc ütem leforgása alatt 12 hangnemet találunk, melyet mindet hangnemi ugrással hoz be. Sorozatban használt kromatikus akkordok, szekundok, szűkített kvartok teszik disszonánssá, és nagyon zaklatottá ezt a formarészt.

Két ütem ismételt hangú tizenhatod triolákkal ritmizált átvezető után egy Av2 formarész keretében még egyszer megszólal az orgona manuáljában a dicséret kezdő dallama *forte*-ban. Fölötte, a vonósok tizenhatodokban „remegő” triolákat játszanak.

22. példa – 3. kép, 53-56. ü.

Nagyon dús hangzású és zaklatott ez a formarész, viszont hangnemileg a modulációk szellőzöttebbé válnak, a zeneszerző visszaemeli a tonális színeket g-moll, d-moll, C-dúr, F-dúr-ra.

Egy ütem átvezető után elemi erővel „betör” a C formarész, Beethoven sors-motívumára emlékeztető sejtrel. A mélyvonósoknál minden ütemrészt hangsúlyoz a szerző. Emlékeztetőül: „46. És kiáltván Jézus nagy szóval, monda: Atyám, a te kezeidbe **teszem le** az én lelkemet. És ezeket mondván, meghala”.⁹ A C formarész második frázisa, *meno agitato* gyönyörű dallammal folytatja Jézus szenvedését a kereszten. Zenedramaturgiai ismereteim is arra ösztönöznek, hogy ezt a formarészt emeljem ki, mint a teljes háromtétéles mű súlypontját.

23. példa – 3. kép, 64-72. ü.

The musical score for Example 23, measures 64-72, is presented in two systems. The first system (measures 64-72) shows the strings (1. VI., 2. VI., Vla., Vc., Kb.) and Organ (Org.) playing a powerful, agitated passage. The strings play a rhythmic pattern of eighth notes, while the Organ provides a harmonic accompaniment. The tempo is marked 'meno agitato'. The score includes dynamic markings such as 'f' (forte) and 'cresc.' (crescendo). The second system (measures 73-80) shows the strings and Organ playing a similar pattern, with the Organ providing a harmonic accompaniment. The tempo is marked 'meno agitato'. The score includes dynamic markings such as 'p' (piano) and 'cresc.' (crescendo).

⁹ Szent Biblia, azaz Istennek Ó és Új Testamentomában foglaltatott egész Szent Írás. Magyar nyelvre fordította Károli Gáspár. Printed and bound in Great Britain by Courier International Ltd, Tiptree, Essex, Great Britain.

Modulációi megritkulnak és újra g-moll köré csoportosulnak. Disszonanciaként hatásos a 67. ütemben megszólaló kvárt-akkord, mely *fortissimo*-ban Jézus kiáltása. Megismétli a zeneszerző ezt a szegmentumot Cv1 formában a 73-82. ütemek között, majd G-dúrba vált előjegyzést és a C formarész konzekvens frázisának dallamát szétteríti a hangszeregyüttes szólamaiban egy toldás és egy Coda keretében *Tranquillo* jelzéssel, avagy csendben, nyugodtan.

24. példa – 3. kép, 83-97.ü.

83 *Tranquillo*

1. VI. *p*

2. VI. *p*

Vla. *p*

Vc. *p*

Kb.

Org. *p sempre*

87

1. VI. *pp*

2. VI. *pp*

Vla. *pp*

Vc. *p*

Kb.

Org. *p*

Coda

Végezetül, idézem a kiadott kottának a műleírásában megjelenő záró mondatát:

„A darab végén egészen halkan felfelé szálló dallamvonal a Megváltó halálára, egyben a feltámadás mennyei reménységére utal.”

BIBLIOGRÁFIA

- Berkesi, Sándor, *Gárdonyi Zoltán a tanítvány szemével*, in: <http://hiros.hu/kultura/gardonyi-zoltan-a-tanitvany-szemevel> (visited: 2017.04.21)
- Berkesi, Sándor, *Gárdonyi Zoltán emlékezete (In Memory of Zoltán Gárdonyi)*, In: *Zoltár*, XIII. Évfolyam, Kiadja a REZEM, Budapest, 2006, 16-20.
- Berlász, Melinda, *Gárdonyi Zoltán szellemi örökségéről*, in: http://www.muksikalendariun.hu/muksika/index.php?area=article&id_article=2130 (visited: 2017.04.21)
- Csomasz-Tóth, Kálmán, *Gárdonyi Zoltán hatvanéves (For the 60th Birthday of Zoltán Gárdonyi)*, In: *Theológiai Szemle*, Új évfolyam, IX/180-182.
- Csorba, István, *Ünnepi megemlékezés Dr. Gárdonyi Zoltánról*, in: buda.lutheran.hu/08.03.031 (visited: 2017.04.21)
- Gárdonyi, Zoltán, *A zenei formák világa*, Magyar Kórus kiadó, Budapest, 1949.
- Gárdonyi, Zoltán, *Elemző formatan*, Zeneműkiadó Vállalat, Budapest, 1963.
- Gárdonyi, Zoltán, *Elemző formatan. A bécsi klasszikusok formavilága*, Editio Musica, Budapest, 1990.
- Gárdonyi, Zoltán, *J.S. Bach ellenpontművészetének alapjai*, Zeneműkiadó Vállalat, Budapest, 1967.
- Gárdonyi, Zoltán, *Népzenénk és a zenei forma elemei*, in *Kodály emlékkönyv. Zenetudományi tanulmányok I.*, Akadémiai kiadó, Budapest, 1953.
- Gárdonyi, Zoltán, *Önvallomás (Confessions About Myself)*, In: *Reformátusok lapja*, Budapest, 1981.

Gárdonyi, Zsolt, *Édesapámról (Of My Father)*, In: *Zsoltár*, IV. Évfolyam, 1. szám, Kiadja a REZEM, Budapest, 1997, 10-13.

Karasszon, Dezső, *Zoltán Gárdonyi*, Mágus kiadó, Budapest, 1999.

Kozák, Péter, *Gárdonyi Zoltán zeneszerző, zenetudós, zenetörténész*, in: <http://nevpont.hu/view/7669> (visited: 2017.04.21)

Péter, Éva, *Zoltán Gárdonyi Serving Ecclesiastical Music*, in: *Studia UBB Musica*, LIX, 2, 2014, p. 133-151.

Richter, Pál, *Gárdonyi Zoltán*, in: http://fze.hu/hu/nagy-elodok/-/asset_publisher/HVHn5fqOrfp7/content/gardonyi-zoltan/10192

Szabó, Balázs, Dr., *Gárdonyi Zoltán élete és életműve*, in: www.parlando.hu/2016/2016-4/SzaboBalazs-Gardonyi.pdf (visited: 2017.04.21)

Szent Biblia, azaz Istennek Ó és Új Testamentomában foglaltatott egész Szent Írás. Magyar nyelvre fordította Károli Gáspár. Printed and bound in Great Britain by Courier International Ltd, Tiptree, Essex, Great Britain.

[A nagyhét legfontosabb szokásai - Netfolk: népművészet, hagyományok \(blog.hu\)](#)

[Digitális Református Énekeskönyv - Református Énekeskönyv \(reformatus.hu\)](#)

[Evangélikus Énekeskönyv - 198. ének: Ó, drága Jézus \(lutheran.hu\)](#)

[Tremulant - Wikipedia](#)

[Zsolt Gárdonyi - Zoltán Gárdonyi \(gardonyi.de\)](#)